Література:

1. *Бондарко А. В.* Проблемы функциональной грамматики: полевые структуры. СПб.: Наука, 2005. 408 с.
2. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство: підруч. К.: Академія, 2006. 464 с.
3. *Кравченко Н. К.* Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. К., 2007. 31 с.
4. *Левицький В. В., Огуй О. Д., Кійко С. В., Кійко Ю. Є.* Апроксимативні методи лексичного складу. Чернівці: Рута, 2000. 136 с.
5. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава: Довкілля-К, 2008. 716 с.

І. А. Блинова
Київ, Україна

ЗОБРАЖАЛЬНО-ВИРАЖАЛЬНА ОЗНАКА ІРОНІЇ В ПРОЗОВИХ ТВОРАХ КОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Як показав аналіз англомовної прози комічного спрямування кінця XX – початку XXI ст., одним із найбільш багатих джерел виразності є засоби словесної образності – стилістичні прийоми, серед яких іронія посідає помітне місце. Іронія (вербальна) – стилістичний прийом, особливого роду троп, інакомовність, яка виражає насмішку або лукавство, коли слово чи висловлювання набувають у контексті мовлення значення, протилежне буквальному смислу, або таке, що заперечує його, ставить під сумнів [3].

Ця фігура якості реалізується, коли мовець навмисно порушує принцип щирості мовлення. Іронія зазвичай застосовується, щоб передати негативне значення або емоцію – роздратування, невдоволення, жалю, розчарування, сумніву. На рівні лексичної семантики іронічне переосмислення може відбуватися як у денотативному (зміна значення слова на протилежне), так і конотативному (зміна позитивної оцінки на негативну) компонентах значення слова: *“I don’t have **any blind friends**,” I said. “You don’t have any friends,”she said* [4, с. 516]; ***Deaf or no**, Dummy’d been on as a common laborer out at the sawmill since the 1920s* [4, с. 280]. Залежно від умов і способу реалізації та потрібного для інтерпретації іронії контексту вербальна іронія розподіляється вченими на ситуативну й асоціативну [2, с. 5; 1, с. 75].

Розглянемо більш детально ситуативну вербальну іронію, яка здебільшого має ознаки неприхованого та емоційно забарвленого стилістичного ресурсу. Поділяємо думку дослідниці О. М. Калити, що цей тип іронії виникає внаслідок контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням слова, словосполучення, речення [1, с. 75]. Для його реалізації використовуються, як правило, засоби лексичного і синтаксичного мовних рівнів або їх поєднання. Іронічний смисл розгортається в межах лінійного (горизонтального) контексту художнього прозового твору, який не перевищує меж абзацу, тобто в мікро- і макроконтекстах. При цьому "контекст має двочленну структуру: зображення ситуації і коментування або оцінка її автором чи персонажем твору" [1, с. 75].

Ситуативна іронія створює яскраві деталі в системі художнього твору. Прикладом ситуативної іронії може бути її використання з метою розмежування моральних якостей натури розповідача, що зустрічається у творі Р. Карвера "Cathedral" ("Собор"): *I remembered having read somewhere that the blind didn't smoke because, as speculation had it, they couldn't see the smoke they exhaled.* ***I thought I knew that much and that much only about blind people.*** *But this blind man smoked his cigarette down to the nubbin and then lit another one. This blind man filled his ashtray and my wife emptied it* [4, с. 520].

З моменту першої зустрічі незрячий Роберт починає розвіювати недоречні припущення розповідача про сліпих людей, яке породжує упереджене з його боку ставлення до людей з певними вадами. Перше, що дивує розповідача в зовнішності незрячого чоловіка, – факт наявності широкої бороди: *This blind man,* ***feature this****, he was wearing a full beard!* ***A beard on a blind man! Too much, I say*** [4, с. 518]. Іронічний смисл реалізується за допомогою синтактико-стилістичних засобів – вставних слів (*feature this, I say*), номінативного поширеного окличного речення (*A beard on a blind man!*), еліпсису (*Too much*), тавтологічного підмету (*man, he*), редуплікованого повтору (*beard! A beard*), – що посилюється на графічному рівні завдяки знаку оклику.

Крім цього, розповідач висміює як зовнішній вигляд Роберта: *He wore brown slacks, brown shoes, a light-brown shirt, a tie, a sports coat.* ***Spiffy*** [4, с. 519]), так і рід занять головного героя: *Robert had done a little of everything, it seemed, a regular* ***blind jack-of-all-trades*** [4, с. 521]. У наведених прикладах ситуативну іронію зображено через логіко-смислові прийоми – іронічну метафору (*blind jack-of-all-trades*), стилістично знижену лексему (*spiffy* – adjective (spiffier, spiffiest) *informal* smart in appearance [3]) і синтактико-стилістичний – еліпсис (*Spiffy*), що являє собою узагальнююче слово-речення і містить заключну особистісну думку стосовно тієї чи іншої ознаки.

Не оминає іронічна тональність і опису розповідачем людей чи подій, пов'язаних зі сліпим чоловіком, наприклад, його дружини: *She'd told me a little about the blind man's wife. Her name was Beulah.* ***Beulah!*** *That's a name for* ***a colored woman****.* "*Was his wife* ***a Negro****?*" *I asked* [4, с. 516]; весільної церемонії: *It was a little wedding –* ***who'd want to go to such a wedding in the first place****? – just the two of them, plus the minister and the minister's wife* [4, с. 517]; подружнього життя: *They'd married, lived and worked together, slept together –* ***had sex, sure*** *– and then the blind man had to bury her* [4, с. 517]; вечері в будинку друзів: *We ate everything there was to eat on the table. We ate* ***like there was no tomorrow****. We didn't talk. We ate. We* ***scarfed****. We* ***grazed that table****. We were into serious eating* [4, с. 520] і под.

У поданих фрагментах маємо такі засоби відбиття іронії: лексико-стилістичні (стилістично знижена лексика: *a Negro* (*often offensive* a member of a dark-skinned group of peoples originally native to Africa south of the Sahara [3]), *scarf* (*sl*. 1. tv. to eat something [6, с. 351]), *graze* (*informal* casually sample something [3]); іронічне порівняння: *like there was no tomorrow*) та синтактико-стилістичні (вставні елементи: відокремлене (з обох боків завдяки тире) питальне речення (*who'd want to go to such a wedding in the first place?*); відокремлені члени речення (*had sex*) з підкреслено (за допомогою коми) акцентованою модальністю (*sure*), паралельні анафоричні структури (*We at .... We didn't talk. We ate. We scarfed. We grazed …. We were ….*)).

В аналізованих творах ситуативна іронія притаманна, за нашими спостереженнями, авторській оповіді: *He* (*Skinny*) *was not surprised that I was leaving his unit, but he hated my way of expressing it. He gave me a* ***Presbyterian look*** [5, с. 187]. Крім цього, ситуативна вербальна іронія спостерігається і в побудові мовлення персонажів: *But your grandfather must be a very special clock, as* ***it is always a good thing to have an ancestor who lives in a castle*** [5, с. 247].

Таким чином, ситуативна вербальна іронія в особливих умовах контексту стає яскравим виражальним засобом лексико-семантичного рівня, що сприяє розкриттю образності (експресивності, оцінності, емоційності) і забезпечує розуміння адресатом закладеної в тексті (дискурсі) інформації. Маючи особливо значущі стилістичні можливості, цей ресурс є невичерпним у прозових творах комічного спрямування.

Література:

1. *Калита О. М.* Засоби іронії в малій прозі (кінець XX – початок XXI століття): монографія. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 238 с.
2. *Походня С. И.* Языковые виды и средства реализации иронии. К.: Наукова думка, 1989. 128 с.

3. *ABBYY LINGVO 12* (Electronic Dictionary). Multilingual Edition. Retrieved 15 September 2021. URL: http://www.lingvo.ru.
4. *Carver R.* Collected Stories. N.Y.: The Library of America, 2009. 1019 p.
5. *Spark M.* The Public Image. Stories. M.: Progress Publishers, 1976. 290 p.
6. *Spears R. A.* NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions. USA: NTC Publishing Group, 2000. 577 p.

М. М. Брик
Вінниця, Україна

КУЛЬТУРНО-МОВНА ОСОБИСТІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ СУБ'ЄКТ ЛІГВОІМАГОЛОГІЧНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРИ

Однією з характерних рис XXI ст. є посилення взаємодії країн та народів, що призводить до збільшення кількості вимушених міжкультурних діалогів, і на цьому фоні проблема полікультурності особистості стає все більш актуальною.

Полікультурна мовна особистість, володіючи міжкультурною компетенцією, що розглядається як компонент загальної комунікативної компетенції, здатна аналізувати і враховувати відмінності культур Заходу та Сходу. Така особистість володіє двома мовами, і в її мовній картині світу відображаються дві культури.

Картина світу особистості, яка перебуває на рубежі культур, включає в себе ті знання про звичаї, обряди, вірування різних націй і національностей, які їй вдалося пізнати й осмислити. Ситуація рубежу культур – це ситуація, коли зіштовхуються не лише мови з їхніми різними концептосферами, але й образи однієї культури з образами іншої, які відображають ніби ті самі явища, проте цілковито відмінним способом, і різниця, що проявляється між цими образами в процесі їх порівняння, формує особливу картину світу у свідомості людини, яка перебуває на межі культур. У цьому відношенні відбувається переосмислення терміну "мовна особистість" в рамках системи "мова – культура – індивід".

Цю проблему виділив О. О. Потебня: "Людина, яка розмовляє двома мовами, переходячи з однієї мови на іншу, змінює разом з тим характер і напрям своєї думки, причому так, що зусилля її волі лише змінює колію думки, а на подальший її [думки] перебіг впливає лише опосередковано. Це зусилля може бути порівняно з тим, що робить стрілочник, переводячи поїзд на інші рейки. <…> І навпаки, якщо дві